

FLEMMING HOUE. Mail: flemminghoue@gmail.com. Hjemmeside: flemminghoue.dk

KIERKEGAARDS UNIVERS 5

"KÆRLIGHEDENS GERNINGER"

Dec. 2022

- 5.1. BIOGRAFI 1843-55. FORFATTERSKABET
CORSARSTRIDEN OG KIRKESTORMEN.
- 5.2. TROEN OG KÆRLIGHEDEN
- 5.3. DEN RENT MENNESKELIGE KÆRLIGHED
- SANSELIG, SJÆLELIG OG ÅNDELIG
- 5.4. DEN FORKYNDTE OG FORDREDE KÆRLIGHED
- DU ER ELSKET. DU SKAL ELSKE

5.1. BIOGRAFI 1843-55. FORFATTERSKABET CORSARSTRIDEN OG KIRKESTORMEN

Kierkegaard var med hans eget begreb en undtagelse. Han kunne ikke leve et almindelige liv med kone, børn, arbejde, venner og hvad der nu ellers hører til. Han er ikke en assessor Wilhelm eller en Troens Ridder. Ikke fordi han foragter det almindelige liv, tværtimod, han er livslangt ulykkeligt forelsket i det, lige som han livslangt er ulykkeligt forelsket i Regine. Men det var ikke nogen mulighed for ham. Det var i hvert fald ikke det han valgte. Han valgte at være forfatter. Det levnede ikke plads til andet. Han lagde hele sin overvældende energi i sit forfatterskab.

I det ydre sker der ikke alverden. Men det betyder ikke, at der ikke sker noget. Som Brandes skriver "*indvortes er Kierkegaards Liv et af de mest bevægede, der er ført i Danmark*". I en manisk produktivitet skaber han sit vældige forfatterskab. De vigtigste værker er:

- "ENTEN- ELLER". 1843.
- "FRYGT OG BÆVEN" 1843.
- "GENTAGELSEN" 1843.
- "PHILOSOPHISKE SMULER" 1844
- "BEGREBET ANGST". 1844.
- "STADIER PÅ LIVETS VEJ" 1845.
- "AFSLUTTENDE UVIDENSKABELIGE EFTERSKRIFT
TIL DE PHILOSOPHISKE SMULER" 1846.
- "KÆRLIGHEDENS GERNINGER". 1847.

"SYGDOMMEN TIL DØDEN". 1849.

"INDØVESE I CHRISTENDOM". 1850 (1848).

PARALLELT HERMED 100 OPBYGGELIGE TALER.

TAVSHED

KIRKESTORMEN. "ØIEBLIKKET 1 – 10". DEC. 54 – NOV. 55

Det er jo ikke alle, jeg er kommet ind på her. Nogle gemmer jeg til senere forelæsningsrækker. Her har jeg kun fortalt om "Enten-Eller" og "Frygt og Bæven" og i dag kommer det til at handle om "Kærlighedens Gerninger".

Før vi ser på 'kærlighedens Gerninger' skal vi lige ridse det biografiske op. Det bliver kort. I må læse Thielst eller Garff, hvis I vil have det udfoldet ordentligt. Og til den sidste del af hans liv sløks "Da Kierkegaard tav".

Kierkegaard lukker sig ude fra omverden for at koncentrere sig om forfatterskabet, lukker sig inde i sig selv. Og det gør han så alligevel ikke. Ved to lejligheder går han i krig med omverden.

CORSARSTRIDEN

Min betragtning af Livet er aldeles meningsløs. Jeg antager, at en ond Aand har sat et Par Brillor paa min Næse, hvis ene Glas forstørrer efter en uhyre Maalestok, hvis andet Glas formindsker efter samme Maalestok." (SKS 3, x. SV. 3. 8).

CORSARSTRIDEN   DEC 45 – JUNI 46 FF.

"BAGATEL"   KOMISK

"UHYRE VIGTIG
BEGIVENHED"   TRAGISK: LATTERLIGGØRELSE
ISOLATION
KATASTROFE
INDESLUTTETHEDEN
MARTYRIET

Corsaren var et samfundskritisk vittighedsblad. Da de omtaler Kierkegaard (rettere et af hans pseudonymer) rosede, beder han om at han må blive kritiseret, som alle anstændige mennesker. Det bliver han så med fynd og klem og karikaturtegninger. Han giver igen med hele sit sprogligt polemiske repertoire. Det er polemik på et meget højt niveau. Underholdende men uden egentlig substans.

Det er egentlig en bagatel. Men det får fatale konsekvenser for Kierkegaard. Han bliver til grin. Folk vender sig efter ham på gaden, gadedrengene råber efter ham. Han må opgive sine lange konverserende spadsereture rundt i København, det han kalder sit "daglige menneskebad". Han lukker sig mere og mere om sig selv, bliver mere og mere sær.

Denne selvkredsende indesluttethed forstærkes efter han har afsluttet forfatterskabet omkring 1850. Det kan I læse om i Sløks "Da Kierkegaard tav".

Og så i december 1854 eksploderer det i en enmandsrevolution. Et rasende polemisk angreb på det bestående.

KIRKESTORMEN. ØIEBLIKKET.

Den kristendom, der forkyndes af kirken er en forfladiget humaniseret kristendom, der intet har med sand kristendom at gøre.

Hvad sand kristendom er har han udviklet i "Indøvelse i Christendom". Sand kristendom er efterfølgelse, at følge Jesus. Og hvordan levede han? Det var et liv i lidelse og en død på et kors. At være kristen er at afdø fra verden og ikke indrette sig behageligt i den. Forholdet til Gud og forholdet til verden ses som modsætninger, der udelukker hinanden. *"Kærlighed til Gud er Had til Verden"* S. 209.

Polemik. Først dagbladsartikler, siden udgiver han "Øjeblikket". Underholdende men tragisk. En umenneskelig kristendom.

"INDØVESE I CHRISTENDOM". 1850.

KIRKESTORMEN. "ØIEBLIKKET 1 – 10". DEC. 54 – NOV. 55

AT VÆRE KRISTEN = EFTERFØLGELSE, LIDELSE. MARTYRIET.

ANGREB PÅ "DET BESTÅENDE", "CHRISTENHEDEN" (HYKLERI).
STILEN. HADEFULD POLEMISK. FORAGT

"Indøvelse i Christendom" og Kierkestormen burde jeg slutte med. Men det ville være for trist, så jeg nøjes med at nævne det kort.

Sløks fromme og mit mindre fromme ønske. Sløk: bare han havde levet lidt længere, så vi kunne få en fornemmelse af, hvad det var han havde gang i. Jeg: bare han var død efter "Kærlighedens Gerninger".

"KÆRLIGHEDENS GERNINGER".

5.2. TROEN OG KÆRLIGHEDEN

FORKYNDELSEN: "DU ER ELSKET". KÆRLIGHED OG SKABELSE.

"Om jeg så taler med menneskers og engles tunger, men ikke har kærlighed, er jeg et rungende malm og en klingende bjælde. Og om jeg så har profetisk gave og kender alle hemmeligheder og ejer al kundskab og har al tro, så jeg kan flytte bjerge, men ikke har kærlighed, er jeg intet. Og om jeg så uddeler alt, hvad jeg ejer, og giver mit legeme hen til at brændes, men ikke har kærlighed, gavner det mig intet.

Kærligheden er tålmodig, kærligheden er mild, den misunder ikke, kærligheden praler ikke, bilder sig ikke noget ind. Den gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, hidser sig ikke op, bærer ikke nag. Den finder ikke sin glæde i uretten, men glæder sig ved sandheden. Den tåler alt, tror alt, håber alt, udholder alt. (...)"Så bliver da tro, håb, kærlighed, disse tre. Men størst af dem er kærligheden."

Første Korintherbrev kap. 13.

Paulus' agapehymne er det smukkeste, der er skrevet om kærlighed. Den vil jeg ikke profanere ved at læse det op på nasalt jysk. Jeg vil heller ikke komme ind på de to taler hvor Kierkegaard udlægger den. Vi skal ikke hele vejen rundt i Kærlighedens Gerninger.

Lad os begynde med begyndelsen, forordet. Her skriver han:

"Disse christelige Overveielser, som ere Frugten af megen Overveielse, ville forstaaes langsomt men da ogsaa let, medens de vistnok ville blive meget vanskelige, om Nogen ved flygtig og nysgjerrig Læsning gør sig dem meget vanskelige."

SKS. 9, 3. SV. 12, 9.

Altså hvis vi synes det er vanskeligt, er det vores egen skyld. Det er fordi vi læser for hurtigt, fordi vi er overfladiske og forhastede. Vil vi læse og forstå, må vi læse langsomt, læse med omtanke og eftertanke, og ikke blot tænke efter, men mærke efter. Vi må være nærværende i læsningen og i os selv finde klangbund for, hvad Kierkegaard skriver. Det kræver tid og tålmodighed. Har vi ikke tid, tålmodighed og nok også en god portion stædighed, så skal vi hellere lade være at læse Kierkegaard og holde os til åndeligt fast food.

Men hvis vi tager os den tid, der skal til, eller bedre giver os den tid der skal til, læser vi langsomt, ja så er det ikke vanskeligt men let. Hævder han. Jeg er ikke helt enig. Læser vi videre finder jeg ikke den næste sætning særlig let at forstå, uanset hvor langsomt den læses.

Han fortsætter:

”Hiin Enkelte”, som først overveier med sig selv, om han vil læse eller han ikke vil læse, hvis han saa vælger at læse, han overveie kjerligt, om dog ikke Vanskeligheden og Letheden, naar de bringes betænksomt sammen paa Vægtskaalen, forholde sig rigtigt til hinanden, saa det Christelige ikke udgives efter falsk vægt, ved at gjøre Vanskeligheden eller ved at gjøre Letheden for stor.”
SKS. 9, 3. SV. 12, 9.

Fik I den? Eller læste jeg for hurtigt? De fleste af os skal nok læse den meget smukt, men også kompliceret komponerede sætning en ekstra gang eller to, for at dirke den op. Kierkegaard skriver ikke enkelt, men kompliceret. Dertil kommer, at det han skriver om – kærligheden – nok ikke er så let at forstå. Skulle vi nå frem til en enkel, en simpel forståelse af kærligheden, så er det nok en misforståelse, der ikke griber dybt nok. For kærligheden kan vi ikke forstå i grunden, vi kan ikke gribe den med vores begreber, rumme den i vores ord. Den kan ikke beskrives og analyseres fyldestgørende og tilbundsående.

Han slutter forordet:

”Hvad der i hele sin Rigdom er væsentligen uudtømmeligt, det er også i den mindste Gjerning væsentligen ubeskriveligt, just fordi det væsentligen er heelt tilstede overalt, og væsentligen ikke til at beskrive.”
SKS. 9, 3. SV. 12, 9.

Jeg vil begynde med at gribe tilbage til første af mine forelæsninger. Her talte jeg om kærligheden som grundlæggende, der vi ikke kan være foruden. Uden kærligheden forsvinder grunden under os og vi står over en afgrund. Jeg brugte formuleringen at livet bliver til i kærlighed, uden bliver det til intet. Kærlighed er skabende.

KÆRLIGHED OG SKABELSE
LIVET BLIVER TIL I KÆRLIGHED,
UDEN BLIVER DET TIL INTET

Store ord, der nemt kommer til at buldre. Så jeg greb til andres ord i stedet for mine egne. Johannes Møllehaves fra ”H C Andersens Salt”.

"Det mest afgørende som skete for os, da vi var børn, var at der var kærlige øjne som så os. Så os med glæde og varme. Ikke fordi vi havde de og de gode egenskaber, men bare fordi vi var til. Et menneske bliver til ved at møde kærlighedens blik i sin fars og mors øjne."

At blive modtaget med kærlighed, at blive set med kærlige øjne, er det der giver os den grundlæggende erfaring af at være til og at være gode nok sådan som vi er. Bli-
ver vi derimod ikke set med kærlige øjne, men set med kritisk vurderende måske for-
dømmende blik, set skævt til, ildeset, ugleset eller allerværst overset, så får vi ikke
den grundlæggende erfaring af at være til og være gode nok; så vil der altid i vort in-
derste være et tomrum, der ikke kan fyldes.

Denne kærlighedens grunderfaring er kernen i den kristne forkyndelse. Det er hvad
det forkyndes i "Det nye Testamente". I hvert fald ifølge Johannes Sløk. Hans ultra-
korte referat af "Det Nye Testamente" lyder: *"Jeg elsker dig"*. Det er Guds kærlig-
hedserklæring til mennesket. Lige så kort står det hos endnu en Johannes, forfatter-
ren til "Første Johannesbrev". Her står der: *"Gud er kærlighed"*. Og lad os bare tage
en fjerde Johannes med, evangelisten Johannes. Her får vi kærlighed og skabelse
bundet sammen. Han begynder sit evangelium med en skabelsesberetning, der er et
ekko af skabelsesberetningen i "Genesis".

*"I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Han var i begyn-
delsen hos Gud. Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er. I ham
var liv, og livet var menneskers lys. Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det
ikke."*

Joh. 1, 1-5

Lidt senere:

"Og Ordet blev kød og tog bolig blandt os,"

Joh. 1, 14

Ordet er Jesus. Og hvorfor bliver Gud menneske? Det står der lidt senere i det skrift-
sted, der kaldes lillebibelen, fordi det rummer det hele.

*"For således elskede Gud verden, at han gav sin enbårne søn, for at enhver, som
tror på ham, ikke skal fortabes, men have evigt liv."*

Joh. 3, 16.

Kærlighed og skabelse er ét og det samme. Livet bliver til i kærlighed, uden kærlig-
hed bliver det til intet.

Nu er det jo ikke Paulus eller alle disse Johannes'er, det skal handle om i dag; men Kierkegaard. Også hos ham er der en nær forbindelse mellem kærlighed og skabelse. Kærligheden er Guds, skaberens.

Menneskets kærlighed grunder i Guds kærlighed. Det formuleres i meget smukke billeder i den første tale i "Kærlighedens Gerninger". Her finder vi samme æstetiske skønhed og retoriske vælde som hos Paulus og Johannes, og det siger det samme, nemlig at kærlighed og skabelse hører sammen.

MENNESKETS KÆRLIGHED GRUNDER I GUDS

"Hvorfra kommer Kjerligheden, hvorfra har den sin Oprindelse og sit Udspring, hvor er det Sted, som for den er Tilholdet, fra hvilket den udgaaer? Ja dette Sted er skjult eller i det Skjulte. Der er et Sted i Menneskets Inderste; fra dette Sted udgaaer Kjerlighedens Liv, thi "fra Hjerter udgaaer Livet". Men see dette Sted kan Du ikke; hvor langt du end trænger ind, Oprindelsen unddrager sig i Fjernhed og Skjulthed; selv naar Du er trængt længst ind, Oprindelsen er endnu bestandig som et Stykke længere inde, ligesom Kildens Udspring, der just naar Du er den nærmest, er længere borte. Fra dette Sted udgaaer Kjerligheden, ad mangfoldige veje; men ad ingen af disse veje kan du trænge ind i dens skjulte Tilblivelse.

SKS. 9, 9. SV. 12, 14.

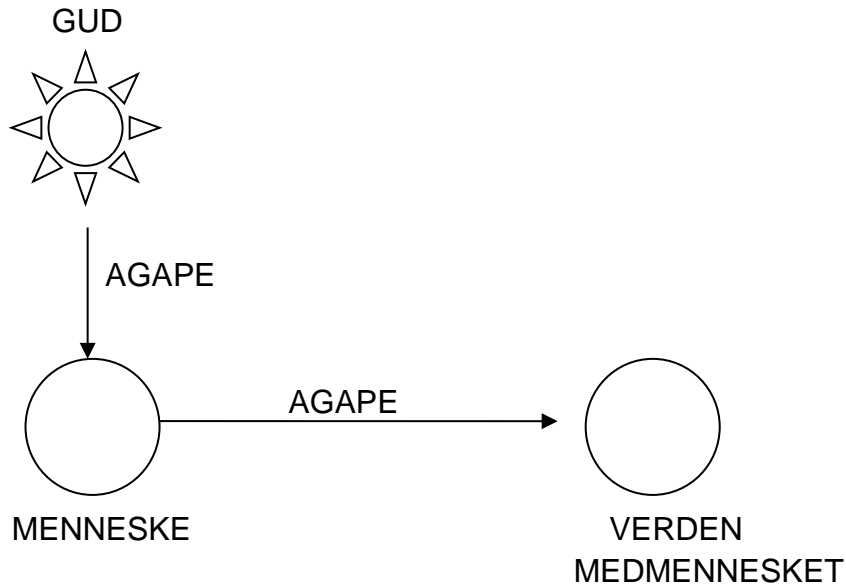
Således fortsætter han endnu en side lader den samme indsigt og erfaring folde sig ud varieret, nuanceret, mangefacetteret. Det må i læse selv, og ikke blot læse men lytte og se. Her springer jeg frem til sidste del af denne vældige passage.

"Kjerlighedens skjulte Liv er i det Inderste, uudgrundeligt, og da igjen i et uudgrundeligt Sammenhæng med hele Tilværelsen. Som den stille Søe grunder dybt i det skjulte Kildevæld, hvilket intet Øie saa, saaledes grunder et Menneskes Kjerlighed endnu dybere i Guds Kjerlighed. Dersom der intet Væld var i Bunden, dersom Gud ikke var Kjerlighed, da var hverken den lille Søe, ei heller Menneskets Kærighed. Som den stille Søe grunder mørkt i det dybe Væld, saaledes grunder et Menneskes Kjerlighed gaadefuldt i Guds.

SKS. 9, 9-10. SV. 12, 14-15.

Oversat til jævnt jysk: For det første er kærlighedens oprindelse i "det inderste", dvs. i gudsforholdet, i Gud. For det andet er denne oprindelse skjult, uudgrundelig. Og for det tredje er kærligheden en bevægelse, hvis retning ikke er indad men udad. Oprindelsen er i inderligheden, men retningen, bevægelsen er vendt udad. Og hvad befinder sig herude? Det gør medmennesket. Kærligheden grunder i gudsforholdet, men skal rettes mod medmennesket. Den kærlighed, den enkelte tager imod fra Gud, skal rækkes videre til det andet menneske.

MENNESKETS KÆRLIGHED GRUNDER I GUDS
 - OPRINDELSE I DET INDERSTE. SKJULT
 - RETNING IKKE INDAD MEN UDAD. GERNING

Kærlighedens udspring er i det inderste, i gudsforholdet, men dens retning er udefter mod næsten. Den kærlighed jeg retter mod medmennesker er i grunden Guds kærlighed.

Dét er grundtanken og grunderfaringen i "Kærlighedens Gerninger". Den udvikles så i en rig mangefacetteret mangfoldighed af begrebsbestemmelser og fænomenologiske analyser. Det kan jeg slet ikke komme hele vejen omkring her. Hver gang jeg skal fortælle om "Kærlighedens Gerninger" er jeg ved at fortvivle over, hvor lidt tid jeg har til det. Det gør jeg når det som nu når det er en enkelt forelæsning, og jeg gør det når det er en hel forelæsningsrække. Det er aldrig nok, og jeg falder altid for fristelsen til at tage for meget med, så de stakkels tilhørere bliver overvældede. Det gør jeg nok også i dag, så tag det helt roligt, hvis I ikke synes I forstår det hele. Det gør jeg såmænd ikke selv. Det gør man aldrig hos Kierkegaard.

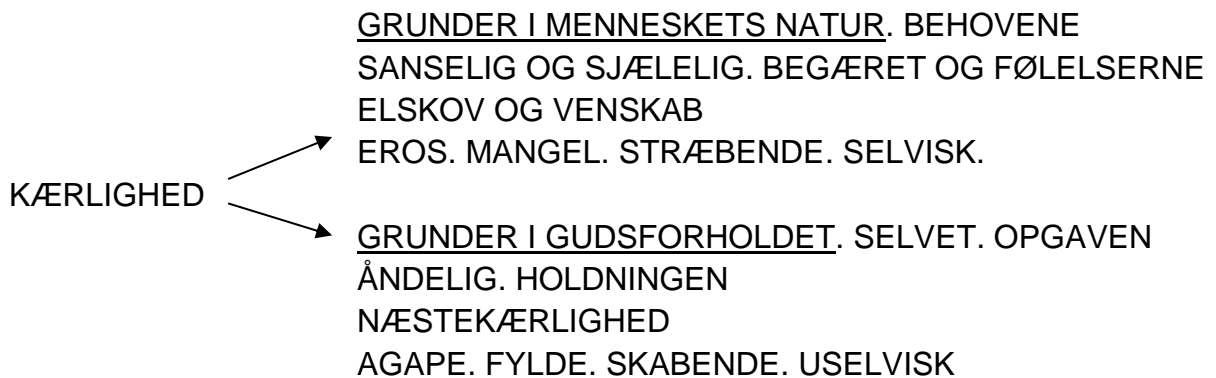
"Kærlighedens Gerninger" er en af de rigeste bøger, jeg kender - overvældende, et vandfald. Og hvad har jeg at gøre godt med? En vandkande.

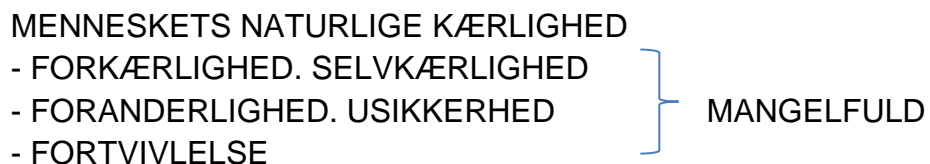
5.3. DEN RENT MENNESKELIGE KÆRLIGHED - SANSELIG, SJÆLELIG OG ÅNDELIG

"Kærlighedens Gerninger" er som en symfoni med et hovedtema og et sidetema, der kontrasterende spilles op mod hinanden. Hovedtemaet er Guds kærlighed, sidetemaet er menneskets kærlighed. De to ser Kierkegaard som modsætninger.

I får lige skemaet eller skelettet først. Overskrifterne.

Lad os begynde med menneskets naturlige kærlighed. Den kender vi jo, sanselig og sjælelig kærlighed, begæret og følelserne; medens vi nok er lidt usikre på hvad åndelig kærlighed er for noget.

Den naturlige kærlighed grunder i behov, behov der skal opfyldes, tilfredsstilles. Der til tjener den anden. Den anden har nogle kvaliteter eller egenskaber, der svarer til mine behov, kan tilfredsstillere mine behov. Det er bestemte egenskaber hos den anden min kærlighed retter sig imod. Det kan være fysiske eller kropslige egenskaber, der vækker og tilfredsstillere mit begær. Det kan være psykiske egenskaber, der vækker, udfolder og forløser mine følelser. Mit forhold til den anden er sanseligt og/eller sjæleligt.

Denne form for kærlighed er forkærlighed. Det er ikke alle, der besidder de efterspurgte egenskaber, nogle er mig ligegyldige, andre er mig direkte imod, men nogle

har altså, hvad der skal til for at vække mit begær og/eller mine følelser. Det er dem jeg elsker ikke alle de andre. Forkærligheden retter sig mod den andens egenskaber (ikke mod den anden selv). Forkærligheden er selektiv, udvælgende. Den vælger til og fra, inkluderer og ekskluderer.

Behovene er mangfoldige seksuelle, emotionelle, intellektuelle, sociale, æstetiske, økonomiske osv. I en om ikke endeløs, så dog en meget lang række. De knytter mig på mangfoldige måder til mange forskellige mennesker og også på mangfoldige måder til et enkelt menneske. Og det er dem der bærer og bestemmer vores forhold til hinanden.

FORKÆRLIGHED

DEN ANDENS EGENSKABER

1. SKØNHED. 2. BEGAVELSE. 3. RIGDOM. 5. STATUS
6. STYRKE. 6. HJÆLPELØSHED. 7. LIGHED MED MIG.
8. FORSKELLIGHED FRA MIG.

...

117. HÅRFARVE. 118. FODFORM

Det kan være meget smukt, og det kan også være det modsatte. Men under alle omstændigheder er forkærligheden i grunden selvkærlighed. Hvorfor? Fordi den andens egenskaber tjener til at tilfredsstille mine behov. Den anden er middel til opfyldelse af mine behov. Forkærlighed er selvkærlighed, selvisk. I grunden gælder den mig selv ikke den anden.

Den naturlige kærlighed er også problematisk, eller lad os hellere sige mangelfuld på andre måder. Det analyserer Kierkegaard udførligt og skarpsindigt. Her må det blive i overskrifter.

FORANDERLIGHED

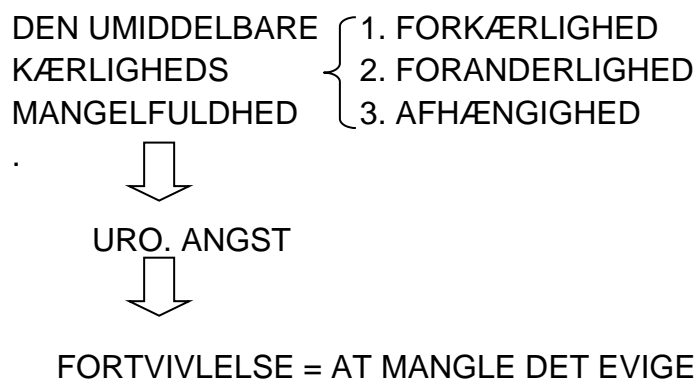
For Kierkegaard er der en ubestandighed og usikkerhed i den naturlige kærlighed.

Det mest skræmmende udtryk for det er, at den kan slå over i sin modsætning. Kærligheden kan blive til had. Hvordan? Det kan ske ved at den gribes af skinsygen, jalousiens *green eyed monster*. Det kan den fordi den fordrer genkærlighed. Kærligheden opfyldes først, når den gengældes. Derfor vogter jeg på den andens kærlighed. Og når jeg vogter på den andens kærlighed møder jeg ikke den anden med tro og tillid, men med mistro og mistillid. Og så går kærligheden til grunde. Kærlighed til den anden er tro på den andens kærlighed. Mistror jeg den andens kærlighed, tror jeg at han eller hun ikke gengælder men svigter min kærlighed, ja så kan kærligheden slå

over i sin modsætning og blive til had. Hos Shakespeares Othello bliver det til mord, i vores tid en kende mere modereret blodige skilsmisser med børnene som ofre.

Kærlighedens modsætning er ikke kun hadet. Det er også vanen. Mindre dramatisk, faktisk aldeles udramatisk; men ikke mindre sørgeligt. Kærligheden forandres med tiden og bliver til vane. Det menneske, der i den første forelskelse oplevedes som en vidunderlig gave, tager jeg nu for noget givet. Begærets bål blusser ikke mere, følelserne blomstrer ikke mere. Lidenskaben er forsvundet og tilbage de sikre rutiners aske. Det er næsten værre, end når kærligheden bliver til had, i hadet er kærlighedens lidenskab dog stadig levende.

En tredje mangelfuldhed er afhængigheden. Den elskede kan mistes. Det giver kærligheden en bekymrethed, der kan føre til et klæbende forhold til den elskede. I sin yderste konsekvens en symbiose, hvor vi hører op med at være selvstændige personer.

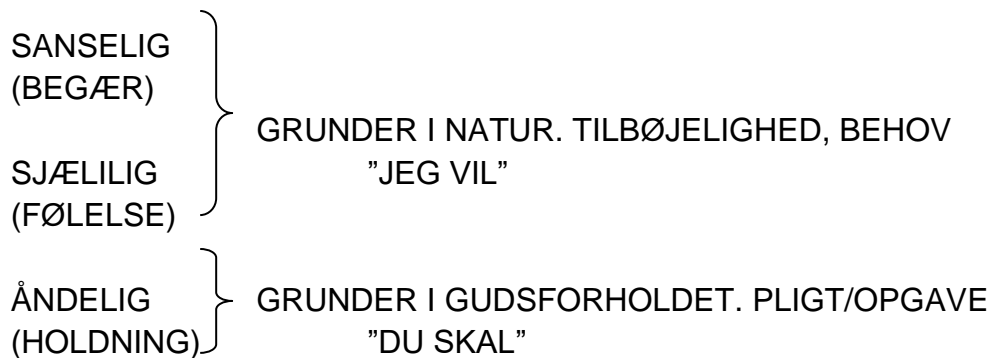
Uden et forhold til "det evige" er vi i fortvivlelsen. Det gælder altså også kærligheden, den rent menneskelige kærlighed, der grunder i begær og følelser. Men det gælder ikke den kærlighed, der grunder i gudsforholdet, den åndelige kærlighed. Så lad os gå videre til den.

SANSELIG, SJÆLELIG OG ÅNDELIG KÆRLIGHED

Kærlighed mellem mennesker kan være noget andet end naturlig kærlighed, kærlighed der grunder i menneskets natur. En kærlighed der grunder i gudsforholdet. Den åndelige kærlighed.

Det er en kærlighed, der ikke grunder i menneskets natur, i begær og følelser. Og Kierkegaard kalder den altså den åndelige kærlighed. Jeg ville ønske, han havde kaldt den noget andet. Talen om ånd og åndelighed bliver let noget fimset. Ikke hos Kierkegaard, men hos mindre ånder. Men der er gode grunde til at det hos Kierkegaard hedder den åndelige kærlighed. Den grunder i gudsforholdet. Det er selvets kærlighed. *"Hvad er mennesket? Mennesket er Ånd. Men hvad er Ånd? Ånd er selvet."* Vi har altså to slags kærlighed der har forskellig grund eller kilde: den selviske kærlighed og selvets kærlighed.

KÆRLIGHED

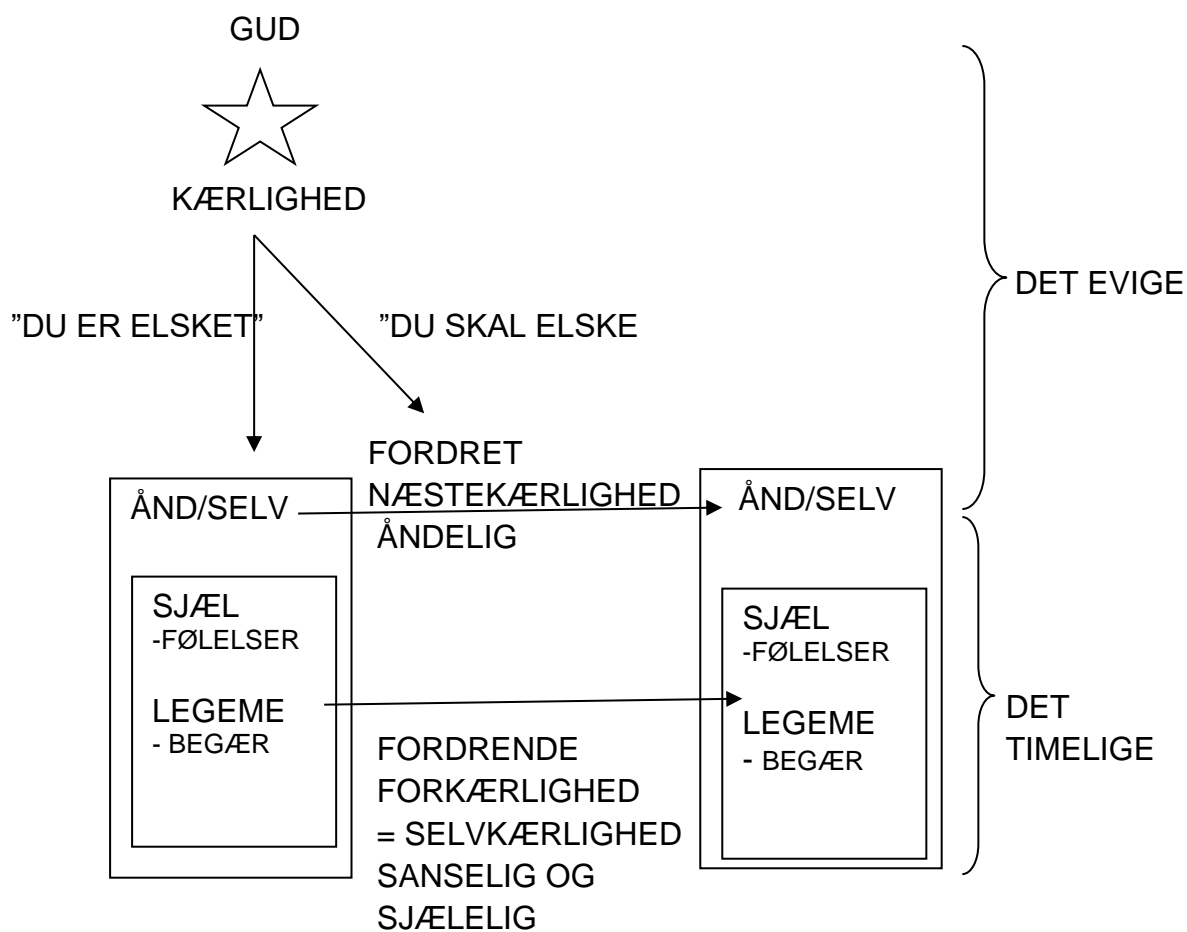
Her skal vi huske på, hvad 'ånd' betyder hos Kierkegaard. Ånd er ikke en særlig del af mennesket. Ånd er det hele, eller nok rigtigere ånd omfatter det hele og først som ånd bliver mennesket en helhed. Ved at jeg som ånd forholder mig til alt hvad jeg rummer. Mennesket er en syntese af sjæl og legeme båret af ånd.

Som ånd forholder jeg mig til det det sjælelige, legemlige, timelige. Og jeg forholder mig til det evige. Det er som ånd, jeg forholder mig til Gud.

Det satte jeg op i et skema i den anden forelæsning.

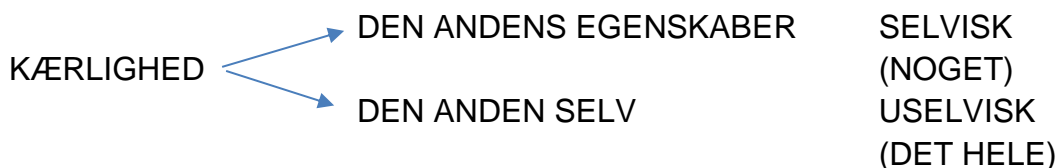
Det skema kan jeg bygge videre på og få Gud og medmennesket med.

AT BLIVE ET SELV OVERFOR GUD OG MEDMENNESKET

ÅND" ER IKKE ET SÆRLIGT INDHOLD MEN OMFATTER INDHOLDET

5.4 DEN FORKYNDTE OG FORDREDE KÆRLIGHED

Hvad er det, der fordres i buddet om næstekærlighed? Det er en uselvisk kærlighed. Uselvisk kærlighed er modsætningen til menneskets naturlige kærlighed. Den er selvisk. Selv om det er den anden, der er genstanden for min kærlighed, selv om min kærlighed rettes mod den anden, så er det i grunden mig selv jeg elsker. Jeg elsker den anden, når den anden tilfredsstiller mine behov, ellers ikke.

Næstekærlighed er noget helt andet. Her elsker jeg den anden for den andens skyld ikke for min egen. Her stilles ikke betingelser for at elske. Det er en ubetinget kærlighed. Derfor gælder den ikke de udvalgte, elsk-værdige, dem jeg finder værd at elske. Den er ikke forkærlighed, men kærlighed, og den gælder enhver jeg møder.

Den naturlige menneskelige kærlighed er selvisk. Den kærlighed, der forkyndes og fordres i kristendommen er uselvisk. Den kærlighed, der grunder i menneskets natur, er selvisk. Den kærlighed, der grunder i gudsforholdet, er uselvisk. Selvets kærlighed er uselvisk. Og her er der den anden selv, jeg elsker ikke den andens egenskaber.

Så er vi fremme ved – eller tilbage ved – det dobbelte kærlighedsbud. Du skal elske din gud og din næste som dig selv.

Det vigtige er at de tre hører sammen, kærlighed til gud, kærlighed til næsten og kærlighed til mig selv. De kan ikke skilles ad. Så jeg vil kalde det.

”KÆRLIGHEDENS KREDSLØB”

Fordringens ”Du skal elske” hører uløseligt sammen med forkyndelsens ”Du er elsket”. Du er elsket af Gud, ikke fordi du har gjort dig fortjent til det, men fordi ”Gud er kærlighed”. Det er en ubetinget, absolut, skabende kærlighed. Far samme sted og i samme åndedrag som forkyndelsens ”Du er elsket” lyder fordringens ”Du skal elske”. Således som du er elsket, således skal du elske. Den kærlighed, du tager imod fra Gud, skal du ikke holde for dig selv men række videre til din næste.

FORKYNDELSEN   DU ER ELSKET AF GUD

FORDRINGEN	DU <u>SKAL</u> ELSKE	
	DIN GUD	1. TAGE IMOD GUDS KÆRLIGHED
	DIN NÆSTE	3 RÆKKE KÆRLIGHEDEN VIDERE
	SOM DIG SELV	2. OPLEVE DIG ELSKET

Hvad vil det sige at elske Gud? En mulig tolkning er at du skal elske Gud i stedet for verden. Men hvis det var meningen ville der jo ikke være noget andet bud, kun det første. Så i "Kærlighedens Gerninger" forstår Kierkegaard det på den måde, at kærlighed til Gud er at erfare sig elsket af Gud, at tage imod hans kærlighed. Dermed bliver kærlighed til Gud og kærlighed til sig selv ("på den rette måde", "den sande selv-kærlighed" modsat selvisheden) et og det samme, uadskillelige. Den kærlighedsfyldte holder jeg ikke selvisk for mig selv. Den rettes som agape mod næsten. Den kærlighed, jeg tager imod fra Gud rækker jeg videre til næsten, og deri elsker jeg Gud. At elske sin gud, sin næste og sig selv er i grunden et og det samme. Menneskets kærlighed grunder i guds kærlighed.

Budet lød saaledes »Du skal elske Din Næste som Dig selv«, men naar Budet forstaaes retteligen, siger det tillige det Omvendte: Du skal elske Dig selv paa den rette Maade. Dersom Nogen derfor ikke af Christendommen vil lære at elske sig selv paa den rette Maade, kan han heller ikke elske Næsten; han kan saa maaskee som det hedder »i Liv og Død« – holde sammen med et andet eller flere andre Mennesker, men dette er ingenlunde at elske Næsten. At elske sig selv paa den rette Maade og at elske Næsten svare ganske til hinanden, er i Grunden Eet og det Samme. Naar Lovens »som Dig selv« har fravristet Dig den Selvkjerlighed, hvilken Christendommen, sørgeligt nok, maa forudsætte at være i ethvert menneske, saa har Du netop lært at elske Dig selv. Loven er derfor: Du skal elske Dig selv saaledes som Du elsker Næsten, naar Du elsker ham som Dig selv».

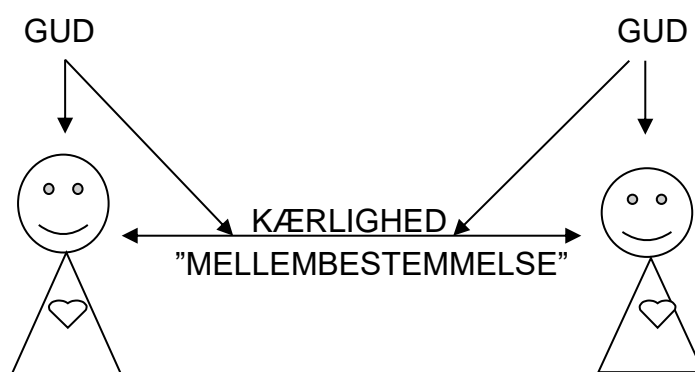
SKS. 9, 25. SV. 12, 28.

MENNESKETS KÆRLIGHED GRUNDER I GUDS KÆRLIGHED”

Vi er tilbage ved det jeg begyndte med. Menneskets kærlighed grunder i Guds kærlighed. Når forholdet mellem mennesker er bestemt og båret af kærlighed, ja så er det båret af Gud. Gud er kærlighed og som kærlighed er han tilstede og nærværende i forholdet mellem mennesker.

Kierkegaard henter Gud ned fra den høje himmel og indsætter ham i forholdet mellem mennesker. Han bruger ordet ”mellembestemmelse”. Gud er mellem mennesker og bestemmer forholdet mellem dem.

Igen Pixibogudgaven:

Det kan jeg naturligvis igen anføre et hav af citater til. Men det er der ikke tid til. Så jeg nøjes med to korte. Det første har vi allerede hørt.

Det er dagbogsnoten fra august 1840, hvor han skriver om den fader, der ødelagde hans liv og som han hadede og elskede:

”Jeg lærte af ham, hvad faderkærlighed er, og derved fik jeg et begreb om den guddommelige faderkærlighed, det eneste urokkelige i livet, det sande arkimediske punkt.”

I kærligheden mellem mennesker kan vi åbenbart erfare Guds kærlighed. Den samme erfaring finder vi i den bøn, der indleder ”Kærlighedens Gerninger”

”Hvor skulle der kunne tales retteligen om Kærlighed, hvis Du var glemt, Du Kærlighedens Gud, af hvem al Kærlighed er i Himmelen og på Jorden, [...] Du der er Kærlighed, så den kærlige kun er, hvad han er ved at være i Dig!”

SKS. 9, 4. SV. 12, 10.

Den kærlige er, hvad han er altså kærlig ved at være i Gud/Jesus. Det er grundtan-
ken og grunderfaringen i "Kærlighedens Gerninger": Gud er kærlighed. Menneskets
kærlighed grunder i Guds Kærlighed.

Denne grundtanke og grunderfaring formuleres på mange måder. Her må jeg nøjes
med en enkelt og slutte med den. Det er en formulering, der binder troen og kærlig-
heden sammen, gør dem til to sider af samme sag.

Kærlighed er at tro på kærlighed. Det er at tro på Guds kærlighed. Det er der ikke no-
get overraskende i. Det overraskende og spændende er at det også gælder kærlig-
heden til det andet menneske. At elske den anden er at tro på hans kærlighed, tiltro
ham kærlighed.

TRO PÅ KÆRLIGHED

AT ELSKE DEN ANDEN

SANSELIGT.

BEGÆRET

SJÆLELIGT

FØLELSERNE

ÅNDELIGT

HOLDNINGEN (?)

AT TRO PÅ DEN ANDEN

TRO PÅ DEN ANDENS KÆRLIGHED

SE DEN ANDEN MED KÆRLIGE ØJNE

HAVE BLIK FOR DEN ANDENS KÆRLIGHED

FORUDSÆTTE OG OPBYGGE KÆRLIGHEDEN HOS DEN ANDEN

Kærlighed er at tro på den anden, tro på hans kærlighed og dermed opbygge hans
kærlighed. Tro på kærlighed. At elske næsten er at tro på hans kærlighed, tiltro ham
kærlighed. At hjælpe næsten til at elske Gud er at hjælpe ham til at blive sig selv. Det
gør jeg ved at tiltro ham kærlighed, og dermed opbygge hans kærlighed.

*Overalt, hvor det Opbyggelige er, er Kjerlighed, og overalt, hvor Kjerlighed er, er det
Opbyggelige. Derfor siger Paulus, at et Menneske uden Kjerlighed, selv om han talte
med Menneskers og Engles Tungemaal, dog er som et lydende Malm og en
klingende Bjelde.*

[...]

*At opbygge er at opføre Noget fra Grunden af. I den ligefremme Tale om et Huus, en
Bygning, veed Enhver, hvad der forstaaes ved Grunden og Grundvolden. Men hvad
er nu, aandeligt forstaaet, Aands-Livets Grund og Grundvold, som skal bære*

Bygningen? Det er just Kjerlighed; Kjerlighed er Alts Ophav, og aandeligt forstaaet er Kjerligheden Aands-Livets dybeste Grund. I ethvert Menneske, i hvem Kjerlighed er, er, aandeligt forstaaet, Grundvolden lagt. Og Bygningen, som, aandeligt forstaaet, skal opføres, er atter Kjerlighed; og det er Kjerlighed, som opbygger.

[...]

Naar altsaa Talen er om den Kjerlighedens Gjerning at opbygge, saa maa dette enten betyde, at den Kjerlige nedlægger Kjerligheden i et andet Menneskes Hjerte; eller det maa betyde, at den Kjerlige forudsætter, at Kjerligheden er i det andet Menneskes Hjerte, og just ved denne Forudsætning bygger Kjerligheden i ham op – fra Grunden af, forsaavidt han jo kjerligt forudsætter den i Grunden. Men mon nu det ene Menneske kan nedlægge Kjerlighed i det andet Menneskes Hjerte? Nei, dette er et overmenneskeligt Forhold, et utænkeligt Forhold mellem Menneske og Menneske, i den Forstand kan menneskelig Kjerlighed ikke opbygge. Det er Gud, Skaberen, som maa nedlægge Kjerlighed i ethvert Menneske, han, der selv er Kjerlighed. [...] Saaledes have vi vundet den Forklaring af hvad det er, at Kjerlighed opbygger, ved hvilken vi ville dvæle: den Kjerlige forudsætter, at Kjerligheden er i det andet Menneskes Hjerte, og just ved denne Forudsætning bygger han Kjerligheden i ham op – fra Grunden af, forsaavidt han jo kjerligt forudsætter den i Grunden. SV. SKS. 9, 217-19. SV. 12, 208-109.

TRO

PÅ GUD

PÅ GUDS KÆRLIGHED

AT BLIVE ET SELV OVER FOR GUD OG MEDMENNESKET

TRO PÅ HANS KÆRLIGHED

TILTRO HAM KÆRLIGHED

SE HAM MED KÆRLIGHED

OPBYGGE KÆRLIGHEDEN

Jeg vil slutte med et brev Kierkegaard skrev til sin fætter.

Fætteren var ligesom Kierkegaard en "undtagelse", afskåret fra at leve et almindeligt liv. Han var en der ikke passede ind og ikke kunne træde ind i rollen som produktiv samfundsborger og solid familiefader. Han var handicappet. Det var ikke meget han kunne. Han var også en undtagelse.

Til ham skriver Søren

Kjære Peter!

Glædeligt Nytår! Gå omkring og gratulere gjør jeg aldrig; skrive en Gratulation gjør jeg kun sjældent, undtagelsesvis – men Du hører også til Undtagelserne.

[...]

. Skulde jeg give Dig et Råd i Livet, eller særligen betænkende Dit Vilkår, anprise Dig | en Regel for Livet: da vilde jeg sige: glem for alt ikke den Pligt, at elske Dig selv, lad det, at Du på en Måde er sat udenfor Livet, forhindret fra at gribe virksomt ind deri, lad det, at Du i en travl Verdens dumme Øjne er til Overflod, lad det for Alt ikke berøve Dig Forestillingen om Dig selv, som havde for en alvis Styrelses kjærlige Øje Dit Liv, hvis det føres i Inderlighed, ikke lige så megen Betydning og Gyldighed som ethvert andet Menneskes, og adskillig mere end Travlhedens travle, travlere, aller-travleste Hastværk med – at spille Livet og at tabe sig selv.

Lev så vel i det nye År; kan det fornøje Dig engang imellem at besøge mig, så kom Du kun, Du er velkommen

Din

Fætter

S. K.

Brev 27. Januar 1848

Det vil jeg lade stå for sig selv uden at kloge mig på det. Så jeg slutter her.

Dvs. lad mig slutte med en henvisning til, hvad i kan læse, hvis i vil have hjælp til at læse "Kærlighedens Gerninger".

JOHANNES MØLLEHAVE

"TIL TRØST"

"KÆRLIGHED OG DÆMONI"